

СУБКУЛЬТУРА КИЇВСЬКИХ ПАНКІВ

У статті розглядаються особливості діяльності та світогляду представників панк субкультури в Києві на початку XXI століття.

Ключові слова: субкультура, панк, сцена, фензін.

Одним із наслідків формування індустріального суспільства став феномен молодіжної субкультури. З самого початку молодіжні субкультури відрізняло протистояння базовій культурі суспільства. Субкультури створюють своє внутрішнє корпоративне життя, формуючи не лише власні естетичні смаки, мораль і пререференції, а й власні комунікативні канали і все це – захисна реакція субкультур від самознищення¹.

Однією з молодіжних субкультур є субкультура панків. В Україні вона досі фактично не досліджена. Натомість, за кордоном ще з кінця 1970-х років панк субкультуру почали досліджувати на науковому рівні. Була написана низка праць, у яких розглядалися передумови її виникнення та подальший розвиток².

У статті автор ставить на меті показати норми та особливості поведінки представників субкультури панків, з'ясувати основні ідеї та життєві принципи панків в Україні, спираючись на зібрані у Києві протягом 2006 – 2011 рр. польові етнографічні матеріали.

Субкультура панків зародилася наприкінці 60-х – 70-х років XX століття у Великобританії та США. Її появу спричинила криза влади, моралі, людських та соціальних взаємовідносин, поширення наркоманії, і, нарешті, економічна криза початку 1970-х років в розвинених країнах Заходу. Тоді безробіття стало масовим явищем серед молоді. Іншим чинником, що сприяв зародженню панк-культури, був розвиток індустрії дешевих електромозичних інструментів, внаслідок чого утворилося багато аматорських музичних гуртів, лірика яких була наповнена невдоволенням, зневірою у традиційних цінностях, бажанням протистояти суспільству.

З кінця 1970-х рр. бере свій початок незалежна панк-рок індустрія – приватні фірми грампласту – "інді" (англ. "independent" – незалежний), самвидав журнали – "фензіни" (англ. *fanzine*, від *fan magazine*, іноді просто *zine*) – аматорські малотиражні періодичні чи неперіодичні видання з інформацією про панк рок. На цьому етапі визначилось негативне ставлення панків до поп індустрії, заможного життя тощо. Натомість, панки пропагували принцип DIY (англ. *do it yourself* – зроби це сам), який згодом став одним із основних у панк-русі. Цей принцип проголошував незалежність від держави, суспільства, шоу-бізнесу тощо.

В Україні субкультура панків за західним зразком почала зароджуватися наприкінці 1990-х років.

Зауважимо, що майже усі опитані нами респонденти критично поставились до терміну "панк субкультура", не вважаючи себе її представниками. Вони називали себе просто "панк" або "хардкор" – "сценою". Під словом "сцена" розуміються не лише музичні гурти, а й усі слухачі, які постійно відвідують концерти і намагаються сприяти розвитку панк-року в Україні. Зауважимо, що "панк-хардкор сцена" – загальносвітова самоназва представників досліджуваної нами субкультури.

В часи найбільшої активності панків в Україні на початку 2000-х років до субкультури належала молодь переважно віком 17 – 22 років. З часом субкультура "постаршала" й на 2011 – 2012 рр. найактивнішими її учасниками були молоді люди віком 20 – 27 років.

На початковому етапі нашого дослідження (2006 р.) відсоток дівчат у субкультурі коливався від 15 до 20. Упродовж наступних шести років цей показник зріс до 40 відсотків. Дівчата, які залучені до панк-субкультури, здебільшого, відіграють досить пасивну роль.

Більшість київських панків – студенти вищих навчальних закладів, вихідці із заможних та середнього достатку сімей. Решта – школярі старших та середніх класів, а також люди, які закінчили навчання і стали до роботи. За нашими спостереженнями протягом 2008–2011 рр. серед київських панків зріс відсоток одружених. Шлюби найчастіше укладають з представниками своєї субкультури: "...одружуємось зі своїми ж, вже давно один одного знаємо, люди перевірені часом і ділом"³.

Як зазначали респонденти, у Києві протягом 1998–2002 рр. проводились регулярні панк концерти (так звані "давки") у клубі "Shelter" (Хрещатик, 15) і у "Барвах" (студентський клуб Київського політехнічного інституту). Тоді у місті виникло багато панк-гуртів. Найпопулярнішими у ті роки були "The Vareniks", "П'ятки", "Водолечебница", "Білкі", "Ковбасний Цех", "Абздольц". Після 2003 "давки" відійшли у минуле. Після закриття "Shelter" у київському панк-році розпочався певний застій: "...у цей період з'явилося дуже багато гуртів, вони не дали жодного концерту, але вони в принципі є ...як би сцена розвивалася, але без сцени"⁴. Кінець 2004–2006 роки – час нової активізації панку у Києві. Найактивнішими і популярнішими гуртами цього періоду були "Блюденс", "Димна Суміш", "Raspirators", "Humble opinion", "Swallow swallow splinter", "Ы". Музичні вподобання представників субкультури змінювалися протягом 2006–2009 рр. Більшу популярність почала набувати хардкор-музика (важчий та швидший піджанр панк-року). Як зазначив респондент: "Зараз якась мода, наче, пішла на хардкор; хардкор музику, хардкор-шмоткі і на стрейт едж ще"⁵. У 2010–2012 рр. основними гуртами, які грали хардкор у Києві, були "Homesick", "Bluesbreaker", "Woundead", "Undercurrents", "Ai Laika", "Buckwheat".

Київській панк-субкультурі властиве певне розшарування. Автор виділив три основні групи, що характеризуються ступенем активності у субкультурі. До першої належить так звана "еліта". Ці люди організують концерти, запрошують гурти, поширюють літературу і музичні записи, створюють фензіни. Вони користуються чималим авторитетом серед однодумців. До другої групи належать менш активні учасники сцени. Вони постійно ходять на концерти, підтримують різні акції, купують самвидав продукцію. До третьої групи належать новачки.

Більшість панків у світі – прихильники анархічних поглядів. Не є винятком і представники української панк-субкультури. Однак, проаналізувавши відповіді респондентів нами було з'ясовано, що далеко не всі представники субкультури добре розуміються на історії та теорії анархізму, хоча більшість з них поділяє переконання, сформовані на принципах заперечення офіційної влади і цінує індивідуальну свободу та особисту відповідальність⁶.

Київські панки обрали анархізм як альтернативу усім існуючим політичним системам у світі. Вони переконані, що сама природа влади містить в собі пригнічення та експлуатацію людини людиною. Реформи, що проводяться урядом, часто засуджують, як такі, що мають на меті заспокоїти людей, а не змінити їхнє життя на краще⁷.

Концепція анархічного устрою в розумінні представників панк субкультури – суспільство, яке відмовилося від державного контролю. Панки вірять, що люди можуть організувати своє життя на засадах взаємодовіри та поваги, але це передбачає появу власної відповідальності у кожного члена суспільства. На їхню думку, анархія може стати реальністю, якщо люди контролюватимуть себе, що означає відповідальність, наявність закону усередині себе.

Сьогодні серед панків значне поширення набули ідеї захисту тварин і боротьби за їхні права. З цим пов'язано те, що в київській панк спільноті, починаючи з 2004–2005 рр. поширилося вегетаріанство. Панки розглядають ставлення людини до тварин як одну з форм пригноблення. Серед представників панк хардкор спільноти багато прихильників веганства⁸. Вони відмовились від м'яса, риби та усіх продуктів тваринного походження, не користуються косметичними засобами, які тестуються на тваринах, не носять одяг зі шкіри та хутра.

Представники панк субкультури негативно ставляться до засобів масової інформації. Спираючись на відповіді респондентів, автор дійшов висновку, що більшість представників субкультури рідко читає пресу, а з програм телебачення надає перевагу, в основному, музичним та спортивним каналам.

Більшість опитаних нами респондентів називала себе антиглобалістами. Вони заявляли, що виступають проти процесу глобалізації в його сучасній формі.

Практичні методи, за допомогою яких представники панк-спільноти намагалися протистояти процесу глобалізації – бойкот товарів великих фірм та транснаціональних корпорацій, які

своєю діяльністю забруднюють довкілля, використовують працю дітей, порушують права працівників, підтримують авторитарні режими та вкладають гроші у військові проекти⁹. Унаслідок цього утворився список товарів та послуг, які стали табуованими для київських панків. Наприклад, неприпустимим вважається відвідування "Макдоналдсу" через використання ним шкідливих для здоров'я людей технологій, забруднення довкілля та порушення екологічного балансу через використання величезної кількості одноразового пластикового та паперового посуду.

Згідно спостереженням автора, деякі представники субкультури брали участь у подібних бойкотах, не розуміючи їх причини. На нашу думку, це відбувається через несвідоме переймання поведінки своїх товаришів. У цьому переконують відповіді респондентів: "...не можна купляти Кока-колу...ну тому що це корпорація, та насправді я навіть і не знаю..."¹⁰.

Одним із проявів ідей панків є проведення акцій "Food Not Bombs" (англ. "Їжа а не бомби"). Це антимілітаристська акція, яку проводять добровільні учасники для демонстрації протесту проти витрат держави на військову промисловість, утримання армії, ведення воєн, вимагаючи збільшити витрати на соціальне забезпечення. Суть цієї акції полягає у безкоштовній роздачі їжі нужденним у громадських місцях. Роздаючи їжу, учасники акції хочуть продемонструвати наявність голодних людей у країні, а також показати ідеальні відносини у суспільстві, побудовані на любові та взаємодопомозі: "... це просто як приклад співіснування людей у суспільстві... як люди можуть співіснувати без... зброї... без якоїсь вказівки зверху"¹¹. Їжа, яку роздають панки, вегетаріанська. У Києві такі акції відбувались у 2006 – 2008 рр.

Українська панк субкультура не є монолітною. В кожному великому місті вона має особливості. Іноді групи панків ворогують між собою. Більшість панків-хлопців ставляться до дівчат як до рівних, до новачків (так званих "піонерів") – негативно, але без проявів агресії. Останнім не перешкоджають відвідувати концерти, отримувати інформацію.

Комунікація між членами субкультури здійснюється шляхом як безпосереднього спілкування, так і за допомогою Інтернету. У 2003 – 2007 рр. найпопулярнішим вітчизняним Інтернет-сайтом, на якому панки спілкувались, обмінювались думками, розміщували реклами концертів тощо був сайт slam.kiev.ua. Сьогодні панки, в основному, спілкуються на сторінках livejournal.ru, vkontakte.ru, ICQ тощо. Українські панки активно спілкуються зі своїми однодумцями в Росії, Білорусі, Литві, Польщі, Чехії та інших країнах, користуючись сайтами myspace.com, lastfm.ru, facebook.com.

З представниками більшості інших субкультур київські панки підтримують нейтральні стосунки. Найсерйозніші сутички на підставі ідейних суперечок відбуваються з правими скінхедами. Спираючись на відповіді респондентів, зазначимо, що останнім часом ці суперечки загострились.

Неодмінною складовою панк субкультури є музичні концерти. Згідно з відповідями респондентів у Києві є кілька осіб, які займаються їх організацією. Ці люди належать до панк еліти. У них налагоджені контакти з музичними гуртами, вони домовляються безпосередньо з власниками клубів про проведення того чи іншого концерту. 70 – 80 % від отриманих грошей йдуть власнику клубу. Виконавці ставляться до цього нормально, тому що більшість з них займаються музикою не заради грошей, а щоб проявити талант: "... Гурти не вимагають гонорар. Просто, якщо приїжджають якісь гурти з-за кордону або інших міст то, в основному, намагаються оплатити їм проїзд"¹².

Сьогодні у Києві немає постійного місця для проведення концертів, їх проводять там, де дешевше – на репетиційних базах гуртів, у дешевих кафе, іноді у приміщеннях промислових підприємств та складах. З 2008 р. панк концерти часто проводяться у кафе "Сокіл" (вул. Бережанська 4 а).

Відмінною рисою панк-концертів є те що, на них не існує "кордону" між гуртом глядачами. Часто у приміщенні, де відбувається концерт, немає навіть сцени. Завдяки цьому між виконавцями і глядачами існує постійний зв'язок: "...це не просто так, це один з принципів панку. Всі рівні – ті хто грає і ті хто слухає, ми всі – одна сцена"¹³. Учасники гуртів часто спілкуються зі слухачами під час виступів.

Традиційним для панк-концертів є "слем" – поведінка на концертах, коли люди агресивно штовхаються і врізаються один в одного. Один із респондентів так описав це дійство: "...це

просто рухи, якісь хаотичні, коли люди один з одним штовхаються, гасають, скачуть, що завгодно бісяться просто!"¹⁴. У "слемі" існує певна етика поведінки. Як зазначають респонденти, головне – пошана до оточуючих: якщо хтось впав, то йому обов'язково треба допомогти якнайшвидше піднятися.

На панк-концертах прийнято танцювати "мош", який виглядає як хаотичні рухи, символічне нанесення ударів ліктями, кулаками, рідше ногами. "Мош" виконує "верхівка" панк-сцени: "...це певною мірою елітарний вид діяльності, новачки туди взагалі не лізуть"¹⁵.

Панк-гурти часто виступають у різних містах, деякі з них влаштовують тури Україною, відвідуючи, в основному, найбільші центри панк культури – Одесу, Львів, Рівне, Севастополь. Останнім часом до України часто приїжджають панк гурти з-за кордону – Росії, Білорусі, Польщі, Чехії, Словаччини, Франції, Німеччини, Нідерландів, Канади, США. Найбільшою популярністю серед київських панків користуються фестивалі "Флафф-фест" у Чехії, "Даром" у Литві.

Важливим комунікативним засобом в панк культурі є фензіни. Тут друкуються інтерв'ю з учасниками гуртів, рецензії на музичні альбоми, статті на політичні теми. У створенні випуску фензіну беруть участь дві-три особи, які приймають рішення про його зміст. Ці видання випускаються коштом видавців і продаються за собівартістю. Середня ціна видання у 2011 році складала 10 – 20 гривень.

Київські панки захоплюються екстремальними видами спорту, зокрема, скейтбордингом. Скейтери збираються, в основному, в скейт-парку "Міст", а також у місцях, де є багато парпетів, бровок, східців, перил, на яких можна виконувати трюки. Старші за віком представники субкультури займаються велосипедним спортом.

Сьогодні панки не мають певного стилю одягу. Їхній зовнішній вигляд часто залежить від музичних уподобань. Шанувальники хардкор-панку носять джинси, шорти до колін, футболки з назвами музичних гуртів, реглани з капюшоном, картаті сорочки, які одягають поверх футболок. У колористиці переважають темні тони. Шанувальники цього стилю віддають перевагу кедам Vans і Converse, скейтерським кросівкам. Із 2008 р. в моду увійшли кросівки фірми Nike, виконані у стилі 1980 – 1990-х рр.

Популярні татування, як монохромні так і кольорові. Їх роблять на руках, ногах, животі, шії, рідше на спині. На тіло часто наносять написи-гасла "Never give up" (англ. "Ніколи не здавайся"), "True till death" (англ. "Вірний до могили (труни)"), "Young till I die" (англ. "Молодий до смерті") та інші.

Зачіски прихильників хардкор-панк стилю не відрізняються різноманітністю. Як правило, роблять короткі стрижки, іноді – дреди. Головні убори – кепки і шапки.

Прихильники краст-панку (англ. crust punk – музичний напрямок, який виник під впливом хардкор-панку. Пісні сповнені похмурою песимістичною лірикою, присвяченою політичним та соціальним проблемам) одягаються різноманітніше. Хлопці носять вузькі, часто подерті, джинси, шорти різних кольорів, картаті штани. "Класикою жанру" вважається червона "шотландка". Дехто оздоблює штани металевими блискавками. Іноді хлопці одягають спідницькілти поверх джинсів. Плечовий одяг, як правило, представлений футболками, регланами, косухами (коротка шкіряна куртка із завуженою талією та блискавкою навскіс), джинсовими куртками. На футболки наносять назви гуртів, гасла "No Gods, No Masters" (пісня англійської групи Arch Enemy), "Don't trust politics" ("Не вір політикам") тощо.

Дівчата вдягають короткі спідниці, панчохи в сітку, лосини, оздоблені під леопарда або зебру, кеди, черевики фірми Dr. Martens.

Хлопці і дівчата часто фарбують волосся у яскраві кольори. Популярні ірокези рожевого, салатного, білого кольорів. На тіло наносять татування у стилі панк-естетики. Одягають багато прикрас та аксесуарів. Поширений пірсинг. Проколюють вуха, ніс, губи, брови, рідше роблять тунелі – навмисне розтягування дірки від 3 до 8 мм діаметром у мочці вуха.

Дівчата та хлопці носять, "напульсники" і ошийники будь-яких кольорів, як правило, оздоблені невеликими шипами або металевими заклепками. Неодмінним атрибутом є поясні ремені будь-яких кольорів, оздоблені великою кількістю шипів різних форм.

Представники київської панк-субкультури нашивають нашивки на куртки та реглани, чіпляють значки з назвами популярних гуртів, написами на соціальні теми: "Хутро – вбивство!", "М'ясо смердить", "Ставай вегетаріанцем!" тощо. Також поширені антивоєнні гасла, заклики проти

генної інженерії, атомної енергетики, на захист доквілля, прав людини, тварин. Написи наносять на одяг власноруч акриловою фарбою за допомогою трафаретів. Одяг купують, в основному, на секондхендах. Вважається ганебним носити спортивний одяг та взуття.

Сьогодні київський панк-рух стрімко розвивається. Всупереч застарілим стереотипам щодо байдужості панків до проблем сьогодення, є підстави стверджувати, що київські панки дедалі активніше заявляють про себе. Субкультура панків зараз позбулася першопочаткової агресивності і набула більш оптимістичного і гуманного характеру, водночас зберігши яскраво виражений нонконформізм.

¹ Докладніше див: Маерчик М. Чи є культура у субкультурі // Дзеркало Тижня. – 2005. – № 10 (538) 19 – 25.03.

² Аронсон Е., Общественное животное. Введение в социальную психологию. – М., 1998. – 214 с.; О'Хара К. Философия панка. – М., 2006. – 206 с.; Duncombe S. Notes from Underground: Zines and the Politics of Alternative Culture. – London-New York, 1997. – 232 p.; Давыдов А. Социология контркультуры. – М., 1980. – 264 с.; Оборонко В.И. Западные молодежные субкультуры 80-х годов: научно-аналитический обзор. – М., 1990. – 32 с.

³ Записано автором 2011 р. у м. Одесса від Кінські К. 1982 р. н.

⁴ Записано автором. 2010 р. у м. Києві від Полцщук В. 1984 р. н.

⁵ Записано автором 2009 р. у м. Києві від Юрія 1983 р. н.

⁶ О'Хара К. Вказ. праця. – С. 104 – 109.

⁷ Duncombe S. Вказ праця. – Р. 45 – 49.

⁸ Веганізм – суворе вегетаріанство, яке цілком виключає з раціону харчування і побуту продукти тваринного походження, оскільки їх неможливо отримати без експлуатації та вбивства тварин.

⁹ Аксютіна О. DIY панк-хардкор субкультура в Росії. – М., 2008. – С. 196 – 198.

¹⁰ Записано автором у 2010р. в Одесі від Цехмістер К. 1988 р. н.

¹¹ Записано автором у 2006 р. у Києві від Проценко В. 1986 р. н.

¹² Записано автором у 2006 р. у Києві від Шмигони П. 1987 р. н.

¹³ Записано автором у 2008 р. у Києві від Володимира 1986 р. н.

¹⁴ Записано автором у 2010 р. у Чернігові від Казакова М. 1990 р. н.

¹⁵ Записано автором у 2010 р. у Львові від Юровських А. 1984 р. н.

В статье рассматриваются особенности деятельности и мировоззрения представителей панк субкультуры в Киеве в начале XXI века.

Ключевые слова: субкультура, панк, сцена, фензин.

Article describes the peculiarities of the activity and worldview of representatives of the punk subculture in Kyiv at the beginning of the XXI century.

Key words: punk, subculture, scene, fanzine.